

З.М. Барська

ГАРМОНІЧНЕ СОЛЬФЕДЖІО

НА ОСНОВІ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

Хрестоматія

Частина перша

ОДНОГОЛОССЯ

Доповнене та перероблене

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА - БОГДАН

УДК 78.087.5
ББК 85.31
Б26

Рецензент:

музикознавець, викладач-методист Київського музичного училища ім. Р.М. Глієра
Несвет Л.В.

музикознавець, кандидат мистецтвознавства, викладач НМАУ ім. П.І. Чайковського
Войтенко О.С.

музикознавець, кандидат мистецтвознавства, доцент Київського інституту музики ім. Р.М. Глієра
Тучинська Т.І.

кандидат мистецтвознавства, молодший науковий співробітник відділу музикознавства
та етномузикології Інституту мистецтвознавства, фольклористики
та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
О.М. Летичевська

Барська З.М.

Б26 Гармонічне сольфеджіо на основі української музики : хрестоматія :
Ч.1. одноголосся : доповн. та перероб. / З.М. Барська. — Тернопіль :
Навчальна книга — Богдан, 2018. — 80 с.
ISBN 978-966-10-2615-4

Пропонований посібник складається з трьох частин. Перша частина —
одноголосся, друга і третя частини — багатоголосся. Посібник розрахо-
ваний на учнів музичних шкіл, студентів музично-педагогічних училищ і
музично-педагогічних факультетів.

УДК 78.087.5
ББК 85.31

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.*

ВІД АВТОРА

Крім звичайного практичного завдання (слухове засвоєння основного кола класичних акордових структур і гармонічних функцій), пропонований посібник має на меті долучити учнів до українського музичного мистецтва, народного і професійного, збагативши їхній слуховий досвід в галузі національного художнього стилю.

Історично-стильовий обсяг професійного матеріалу тут досить широкий — від початку XVIII до кінця XX століття. Що ж до фольклорних зразків, то їхній вік сягає у давнину аж до первісних, найпростіших за ладовою структурою обрядових наспівів.

Увесь матеріал видання складається з трьох частин: перша — одноголосся, друга і третя — багатоголосся. Доцільність такої структури безперечна. Адже для початківця мелодичне, інтонаційне сприйняття акорду є цілком природним, воно має підготувати учня до одномоментної, власне гармонічної форми акорду, до його осмислення як цілісності.

Внутрішня будова кожного розділу двоступінчаста. Спочатку акорд подається як суто інтервальна структура, поза тональністю, а потім — як елемент ладо-тональної системи, як представник гармонічної функції. У другій та третій частинах матеріал розміщено в порядку ускладнення акордових структур. Наприкінці подано матеріал до теми «Модуляція»; тут підрозділи присвячені типам тональних послідувань: відхилення, зіставлення, модуляція.

Усі зазначені частини посібника базуються на класичній гармонічній системі з терцевою акордиком. Остання частина містить зразки музики XX століття з нетерцевою акордиком, котру пропонуємо аналізувати переважно з боку вертикальної структури, оскільки її ладо-функційний аспект надто складний для початкового етапу знайомства з гармонією.

Посібник розраховано на різні форми класної роботи, причому підхід до цього питання може бути досить гнучким. Так, вокальні приклади з текстом призначаються насамперед для співу: сольного, ансамблевого, хорового; багатоголосні приклади можуть, крім того, виконуватись індивідуально із супроводом фортепіано. Фрагменти інструментальної музики більш придатні для слухового аналізу. Народні пісні, подані без тексту, слід або сольфеджувати (співати, називаючи ноти), або також аналізувати на слух. Будь-які приклади можна також рекомендувати для читання й аналізу «внутрішнім слухом» (зоровий аналіз без реального звукового відтворення).

Про роль гармонії в колі музично-виражальних засобів влучно та образно сказав видатний німецький композитор Роберт Шуман: «У музиці так само, як і в шахах: королева (мелодія) владарює, але не урядує, керівна ж роль належить королю (гармонії)». Він мав на увазі першорядну формотворчу роль гармонії, і це слід роз'яснити учням, розпочинаючи із засвоєння акордів. У процесі ж розгляду окремих акордових структур необхідно звернути увагу на фонізм (забарвлення) кожного акорда. Відчуття гармонічного колориту можна посилити, використовуючи на уроках сольфеджію різні інструментальні тембри (запропонувати учням виконати окремі приклади на скрипці, баяні, кларнеті тощо з наступним слуховим аналізом гармонії).

МЕЛОДИЧНИЙ РУХ ПО ЗВУКАХ АКОРДІВ

ТРИЗВУК. ВИДИ ТРИЗВУКІВ, ЇХ ОБЕРНЕННЯ. МАЖОРНИЙ ТРИЗВУК, ЙОГО ОБЕРНЕННЯ

ОЙ НА ГОРІ ЖИТА МНОГО

1

Швиденько

Укр. нар. пісня

Музична партитура для пісні "Ой на горі жита много". Вона складається з двох рядків нот на скрипковій лінійці. Темп позначено як "Швиденько". Над першим рядком нот є позначка акорду B^5_3 . Під нотами наведено українські ліричні тексти: "Ой на го - рі жи - та мно - го йой, йой, йой, йой, йой, по - ло - ви - на зе - ле - но - го, го - я - гой, го - я - гой, го - я - гой".

ОЙ ГОП, ГОПАКА

2

Жваво

Укр. нар. пісня

Музична партитура для пісні "Ой гоп, гопака". Вона складається з двох рядків нот на скрипковій лінійці. Темп позначено як "Жваво". Під нотами наведено українські ліричні тексти: "Ой гоп, го - па - ка, го - па - ка, го - па - ка! Ли - ха до - ля в ко - за - ка, в ко - за - ка в ко - за - ка та й зрад - ли - ва - я при - го - да, та й не - до - ля та - ка!". Над другим рядком нот є позначка акорду B^6_4 .

ОЙ, ДАН, БІЛОДАН

3

Помірно

Укр. нар. пісня

Музична партитура для пісні "Ой, дан, білодан". Вона складається з двох рядків нот на скрипковій лінійці. Темп позначено як "Помірно". Під нотами наведено українські ліричні тексти: "Ой дан дан, бі - ло - дан, роз - ка - жи ти прав - ду нам, як га - їв - ку дів - ки во - дять? Ой дан дан, бі - ло - дан хо - дять на - че ви - ши - ва - ють, ве - се - лень - ко - ї спі - ва - ють.". Над другим рядком нот є позначка акорду B^5_3 .

4

ОЙ, МІСЯЦЮ, МІСЯЧЕНЬКУ

Укр. нар. пісня

Не швидко B^5_3 B_6

Ой, мі - ся - цю, мі - ся - чень - ку, не сві - ти ні - ко - му.

5

ВЖЕ ВЕЧІР ВЕЧОРІЄ

Укр. нар. пісня

Помірно B_6 B^5_3

Вже ве - чір ве - чо - ріє пов - стан - сь - ке сер - це б'є, а лен - та на - бо - ї по -
спіш - но по - да - є. Ах лен - та за лен - то - ю на - бо - ї по - да - вай у -
кра - їн - ський пов - стан - че, в бо - ю не від - сту - пай! Ах // ю не від - сту - пай!

6

ТИХАЯ НІЧ

Наспівно

Ти - ха - я ніч, див - на - я ніч, все дрі - ма, лиш не спить, бла - го - го - ві - є под -
руж - я свя - те, див - но - го си - на по - слав Бог О - тець,
ра - діс - тю сер - це го - рить, ра - діс - тю сер - це го - рить.

ФУГА

7

Рухливо

муз. Є. Льонка

ВАРІАЦІЇ

8

ТЕМА
Помірно

М. Сільванський

ДЕ КОЗА ХОДИТЬ, ТАМ ЖИТО РОДИТЬ

9

Весело

Укр. нар. пісня

ОЙ У САДУ СІНО НИЗЕНЬКО ПОСІЛО

10

Помірно

Укр. нар. пісня

11

ОЙ, БРЕ МОРЕ, БРЕ

Помірно

Укр. нар. пісня

B^6_4

Ой, бре мо - ре, бре, сип, шин - кар - ко, ше; єсть у ме - не
та рід - ний бать - ко, ви - ку - пить ме - не!

12

НАЛЕТІЛИ ЖУРАВЛІ

Помірно

Укр. нар. пісня

B^6_4

На - ле - ті - ли жу - рав - лі, на - ле - ті - ли жу - рав - лі,
сі - ли, впа - ли на рил - лі, сі - ли, впа - ли на рил - лі.

13

МОЛОДІЖНЕ ТРІО, Ч.1

Швидко, весело

А. Штогаренко

B^5_3 B^6_4 3

14

ОЙ, МІЙ БАТЬКО ГІРКИЙ

Помірно

Укр. нар. пісня

B_6 B_6

Ой, мій бать - ко гір - кий, ме - ні сві - та за - в'я - зав,
мо - я ма - ти зо - ря ме - не за - між од - да - ла.

15 ОПЕРА "КОЗА-ДЕРЕЗА", ПІСНЯ ЗАЙЧИКА

Помірно

М. Лисенко

B^5_3

Доб - рий ве - чір, ли - сонь - ко, ку - ди йдеш? Доб - рий ве - чір,

ли - сонь - ко, ку - ди йдеш, ска - жи ме - ні прав - донь - ку,

де жи - веш? Ска - жи ме - ні прав - донь - ку, де жи - веш?

16 СІВ ГОРОБЧИК, ЗАЖУРИВСЯ

16

Помірно

Укр. нар. пісня

B_6

Сів го - роб - чик, за - жу - рив - ся, що йо - му ро - би - ти.

17 РОЗЛИЛИСЯ ВОДИ

17

Помірно

Укр. нар. пісня

B^6_4

Роз - ли - ли - ся во - ди на три бро - ди.

Гей! Ді - ти кві - ти вес - на крас - на зіл - ля зе - ле - нень - ке.